

Avem datoria să recunoaștem Holocaustul Armean

De Ivan Lungu

Masacrul armenilor sau Metz Yeghern ("Marele Rău" - în limba armeană), este cunoscut ca genocidul armean.

Acest genocid "uitat" de unii, se referă de fapt la două evenimente distincte: primul este campania Sultanului Abdul Hamid al II-lea între 1894-1896, iar al doilea este deportarea și eliminarea armenilor de către guvernul "Junilor turci" din 1915-1916. Deși acest eveniment - cu care este asociat mai mult termenul de "genocid" - este comemorat de armeni la 24 aprilie, consider că trebuie totuși să amintesc acum de el din

cauza atitudinii actualului guvern turcesc conduse de Recep Tayyip Erdogan.

Puțină istorie

La sfârșitul secolului al XIX-lea, pe la 1890 în Imperiul Otoman trăiau în jur de 2 milioane de armeni, majoritatea creștini orientali sau catolici. Preocupat de "activismul" armean și de dezvoltarea economică pe care acest popor începe să o cunoască, Sultanul Abdul Hamid decide organizarea unui pogrom cu care ocazie, începând din 1895, sunt uciși 200.000 de armeni. Puterile europene, sub ochii cărora se petrece totul, nu reușesc să ia nicio inițiativă pentru apărarea asupriților cum, de altfel, știm că vor face și mai târziu.

Reacția armeană imediată a fost crearea unei Federații Revoluționare Armene, având bazele în Armenia Rusă din vecinătate. Aceasta, deoarece armenii erau susținuți în lupta lor pentru independență de Rusia din cauza aspirațiilor acesteia de anexare a unor teritorii otomane. Asupririle suportate din partea kurzilor - pe care guvernul otoman i-a încurajat - precum și taxele exagerate impuse de guvernul turc, i-au exasperat pe armeni pînă la revoltă. Așa că atunci când un grup de revoluționari armeni au "ocupat" Banca Otomană din Istanbul, reacția autorităților a fost imediat un pogrom antiarmenesc în care și-au pierdut viața în jur de 50.000 de armeni din Istanbul.

La începutul sec. XX, conducerea Imperiului Otoman este preluată de "Junii turci", o mișcare care se vrea revoluționară, fiind însă caracterizată de un puternic naționalism turc. Aceștia consideră elementul armean drept un pericol intern ce "trebuie combătut", și în felul acesta, deja în 1909, încep primele masacre. Ideologia lor este caracterizată, între altele, prin "turanism", care caracterizează independența națională și *rasa pură* (nouă ne sună cunoscută această noțiune!).

În preajma primului război mondial, guvernul Junilor turci se teme că armenii ar putea să se alieze cu Rusia, rivala seculară a otomanilor pentru supremație în zonă. În 1915, când războiul deja începuse, armata armeană este ajutată și înarmată și de Franța, care i-a și îndemnat pe armeni la revoltă împotriva proaspetei puteri turcești. În justificarea reacției lor la "amenințarea proaspătului stat", Junii turci execută urgent cam 300 de naționaliști armeni și dispun deportarea unei bune părți a populației armenesti din Anatolia - unde trăiau de milenii - spre deșerturile din Siria și Mesopotamia. Suferințele și

exterminările din aceste peregrinări de calvar ale populației armene sunt descrise în multe scrieri și povestiri ai unor autori descendenți ai acestora.

Aprecierea generală este că aproape un milion și jumătate de armeni au murit de foame, boli și execuții organizate sau ocazionale.

Memorial la Erevan, Armenia

Mi-aș permite să citez, în acest sens, din excepționala carte a cunoscutului și foarte apreciatului scriitor, economist și politician român, Varujan Vosganian, "Cartea șoaptelor": ...."Străbunicul meu, David Melichian, a fost un om cu carte. Făcuse școala la Constantinopol, la Robert College. Scria poezii și avea o caligrafie atât de frumoasă încât veneau la el oameni din satele din jur și chiar din Elzerum, să le scrie învoielile ... Când au venit ienicerii, în primăvara lui 1915, l-au băgat într-o casă căreia abia începuseră să-i înalțe zidurile și l-au omorât, lovindu-l cu pietre. Așa au fost uciși fruntașii armeni și în alte părți ..." Și mai departe autorul scrie: "... Bunicul Setrak se afla la Erzerum, la niște rude, împreună cu bunica lui ... Când s-au întors, au văzut satul arzând. Iar Harutiun, fratele mai mare, le-a ieșit în drum povestind ce grozăvii se petrec acolo ... Bunica lor i-a îndemnat să fugă ... S-au ascuns în pădure. Dar prea neîndemânatici ... au fost prinși. ... Căpetenia ienicerilor i-a adus în fața lui și le-a poruncit să îngenunchieze. A scos sabia și l-a ucis pe Harutiun, fratele cel mare. În limba armeană Harutiun înseamnă înviere. Poate vreodată, cine știe ... Apoi s-a apropiat de bunicul, care plângea cu ochii în pământ. L-a smucit de păr, până când flăcăul a fost nevoit să-l privească în față. Uită-te bine! i-a poruncit căpetenia, îndreptându-i privirea către satul ce ardea la poalele colinei ...".

Recunoașterea genocidului

Unii istorici tind să considere comportamentul adoptat de Junii turci ca "propagandă", subliniind proiectul de "creare în Anatolia a unui stat turc omogen din punct de vedere etnic". (Ce rezonanță !!) Alții susțin că nici n-ar fi fost genocid întrucât "nu toți armenii din Istanbul ar fi fost victime ale masacrului" (Ce explicații!!)

Guvernul turc, condus de Erdogan, continuă și astăzi să nege genocidul. Mai mult, magistratura turcă pedepsește cu arest și închisoare până la trei ani pe cei care vorbesc în public despre genocidul armenilor, considerându-l "un gest nepatriotic"!

Deși mai multe țări au recunoscut genocidul armean de către guvernul otoman de la începutul secolului trecut, hotărîrea de săptămîna trecută a Camerei Inferioare a Parlamentului Francez, a stîrnit furie la Ankara. Această hotărîre specifică faptul că cine neagă genocidurile săvârșite în lume, inclusiv genocidul armean, va fi pedepsit cu închisoare și amendă de 45.000 de euro. Doar că acest proiect de lege necesită și aprobarea Senatului ... când va fi! Proiectul francez a provocat imediat reacția cea mai dură din partea guvernului lui Erdogan, prin rechemarea ambasadorului turc de la Paris, după cum anunță BBC, amenințarea cu blocarea tuturor vizitelor politice, oprirea proiectelor militare comune, etc.

Este adevărat că unii comentatori de presă sunt de părere că ivirea acestei hotărîri franceze s-ar datora doar "numărului mare de voturi armenesti la

scrutinul prezidențial francez de anul viitor", așa cum relevă și cunoscutul ziar Frankfurter Allgemeine Zeitung.

Pe de altă parte, cotidianul Suddeutsche Zeitung, din Munchen, scoate în evidență "unele carențe" ale guvernului islamist al lui Erdogan care, "spre deosebire de supușii săi turci, nu este pregătit să intre în Uniunea Europeană". "Debordantele amenințări turcești la adresa Franței - scrie ziarul - prefigurează ce s-ar întâmpla dacă Turcia ar adera la UE. Ar transforma-o în ostatecul naționalismului ei". În continuare același cotidian bavarez afirmă că "o țară care-și neagă crimele trecutului este o bombă cu explozie întârziată". (Interesantă observație - mai ales pentru negaționiști!!)

Totodată însă, același Suddeutsche Zeitung consideră - în mod relativ obiectiv, după părerea mea - că adoptarea acestei legi de către francezi ar fi fost "inoportună", într-un moment în care "regiunea este pradă unei ample instabilități, cu o Sirie care arde, cu un Iran care provoacă și un Afganistan care se clatină" și că, în acest moment, ar fi fost "o nevoie imperioasă de o Turcie funcționând ca un factor de stabilitate". Desigur că această părere a ziarului este discutabilă, din mai multe puncte de vedere!

* * *

În aceeași zi în care Turcia a anunțat asumarea unor acte sancționare față de Franța, Israelul a făcut cunoscută adoptarea unei atitudini de neîncredere față de Turcia, prin anularea unor acorduri privind vânzarea unor sisteme de informare aeriană, de producție israeliană, în valoare de 141 milioane de dolari. Motivul este că anumite schimbări în conducerea militară din Turcia ar putea duce eventual la ajungerea acestor informații pe "mâini nedorite" cum ar fi de exemplu, în posesia iranienilor.

La începutul acestei săptămâni, Comisia pentru Educație a Knesetului a repus pe tapet discutarea recunoașterii Holocaustului armean. Proiectul a mai fost discutat în Kneset în 2007, când a fost însă respins, relațiile cu Turcia fiind pe vremea aceea foarte bune. După incidentul cu Mavi Marmara, relațiile turco-israeliene s-au stricat, după cum se știe, până și pe planul colaborării militare.

Deși ministerul de externe de la Ierusalim se opune discutării problemei recunoașterii genocidului armean, tocmai acum când relațiile cu Turcia sunt așa de "la pământ", mai mulți vorbitori au reliefat că este cazul, după numeroase tergiversări, da să se discute problema și Knesetul să adopte măsurile de rigoare. Între altele se cere ca 24 aprilie să fie declarată zi comemorativă în Israel. După o serie de discuții, s-a decis, totuși, amânarea discutării problemei pentru "o dată ulterioară" (??)

Este de neînțeles această atitudine a ministrului Avigdor Liberman, care pe de o parte îl umilește pe ambasadorul turc, declară că alegerile din Rusia nu au fost falsificate (în timp ce tot occidentul dezaprobă acuratețea lor) și toți care nu sunt de acord cu ele "nu sunt prietenii noștri" (!?), iar pe de altă parte se opune recunoașterii Holocaustului armean comis de puterea otomană la timpul său.

Aș vrea să-l întreb pe domnul ministru Liberman, cum vrea ca alții să recunoască Holocaustul împotriva poporului nostru, dacă noi nu recunoaștem genocidul altor

popoare și aici mă refer nu numai la cel al armenilor. Este de la sine înțeles că noi avem cel puțin obligația morală de a recunoaște acest genocid.

Articol publicat in *Jurnalul saptamanii* din Israel, in 29. 12. 2011